

Anonüümseks muudetud versioon

Kokkuvõte

C-402/19 - 1

Kohtuasi C-402/19

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

24. mai 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Cour du travail de Liège (Liège'i kõrgem töökohus, Belgia)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

17. mai 2019

Kaebuse esitaja:

LM

Vastustaja:

Centre public d'action sociale de Seraing

I. Asjaolud ja põhikohtuasi

- 1 LM, põhikohtuasja apellatsioonkaebuse esitaja, Kongo kodanik, kes on sündinud 1956. aastal, on 1999. aastal sündinud ja nüüdseks täisealise tütarlapse R-i isa. R-il on raskelt kulgev sirprakuline aneemia ja tugev küürselgsus, mis nõuab kirurgilist sekkumist, muidu võib tekkida halvatus.
- 2 Poolte vahel ei ole vaidlust selles, et R-i tervises seisund on väga halb ning põhikohtuasja toimikust nähtub, et arstid peavad isa pidevat viibimist tütre juures hädavajalikuks.
- 3 LM ja R saabusid Belgiasse 2012. aastal. Sel ajal alaealise R-i tervises seisundi alusel esitas LM 20. augustil 2012 elamisloa taotluse tervislikel põhjustel 15. detsembri 1980. aasta seaduse välismaalaste riiki sisenemise, riigis viibimise ja sinna elama asumise ning riigist väljasaatmise kohta (loi du 15 décembre 1980

sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers) (*Moniteur belge*, 31.12.1980, lk 14584, edaspidi „15. detsembri 1980. aasta seadus“) artikli 9 *ter* alusel. Office des étrangers (välismaalaste amet, edaspidi „välismaalaste amet“) tunnistas nimetatud taotluse (edaspidi „artikli 9*ter* alusel esitatud taotlus“) vastuvõetavaks 6. märtsil 2013.

- 4 Tulenevalt kõnealusest esimesest otsusest määras Centre public d'action sociale de Seraing (Seraingi sotsiaalhoolekandekeskus, edaspidi „CPAS“), põhikohtuasja vastustajale LM-ile sotsiaaltoetuse pere ülalpidajale kohaldatava määraga.
- 5 Pärast seda on välismaalaste amet vastu võtnud kolm otsust, millega jäetakse rahuldamata artikli 9*ter* alusel esitatud taotlus, kuid need on süstemaatiliselt tühistatud pärast kaebuse esitamist Conseil du contentieux des étrangers'le (välismaalaste asjade halduskohus, edaspidi „CCE“).
- 6 Neljas otsus edastati asjaomasele isikule 25. veebruaril 2016 koos ettekirjutusega lahkuda riigi territooriumilt 30 päeva jooksul. Kõnealuse otsuse peale esitati CCE-le täitmise peatamise ja tühistamise kaebus, mille osas on menetlus endiselt pooleli.
- 7 Kuna selle kaebuse esitamisel ei ole otsuse täitmist automaatselt peatavat toimet, viibivad LM ja R alates 26. märtsist 2016 Belgia territooriumil ebaseaduslikult.
- 8 Seraingi CPAS lõpetas toetuse maksmise sellel kuupäeval. 22. märtsil 2016 määras CPAS R-ile vältimatu arstiabi toetuse ning kattis tema haiglaravi kulud.
- 9 Tribunal du travail de Liège'is (Liège'i töökohus, Belgia) toimunud ajutiste meetmete kohaldamise menetluse tulemusel taastati sotsiaaltoetus leibkonna määraga.
- 10 Kõnealuse toetuse maksmine lõpetati taas kahe otsusega, mis tehti LM-ile teatavaks 22. mail 2017, põhjendusega, et R sai 11. aprillil 2017 täisealiseks. Nimetatud otsustega lõpetas CPAS esiteks LM-ile toetuse maksmise leibkonna määraga alates 11. aprillist 2017, kuna sellest kuupäevast alates ei olnud tema ülalpidamisel enam alaealist last, ning teiseks lõpetati talle endale igasuguse sotsiaalabi andmine, välja arvatud vältimatu arstiabi, kuna ta viibib riigis ebaseaduslikult.
- 11 R saab oma tervise seisundi tõttu alates täisealiseks saamisest üksi elava isiku sotsiaaltoetust, millele lisanduvad perehüvitised, millele tal on õigus puude tõttu.
- 12 Euroopa Kohtu 18. detsembri 2014. aasta otsuse Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453) (edaspidi „kohtuotsus Abdida“) alusel tunnistas tribunal du travail de Liège (Liège'i töökohus) 16. aprilli 2018. aasta otsuses, et kaebusel, mis on CCE-le esitatud artiklile 9*ter* rajaneva taotluse tagasilükkamise otsuse peale, on täitmist peatav toime. Seetõttu kohustas tribunal du travail de Liège (Liège'i töökohus) CPASi maksuma LM-ile sotsiaaltoetust leibkonna määraga ajavahemikul

26. märtsist 2016 ehk taotluse esitamise kuupäevast kuni 10. aprillini 2017 ehk päevani, mis eelnes tema tütre täisealiseks saamisele.

- 13 11. aprillile 2017 järgneva perioodi puhul nentis tribunal du travail (töökohus), et LM ei ole sellest kuupäevast alates enam alaealise lapse vanem, kes võiks tugineda lapse päritoluriiki tagasipöördumise võimatusele meditsiinilistel põhjustel, ning otsustas, et otsused, millega keeldutakse talle sotsiaaltoetuse maksmisest, on nimetatud kuupäevast alates põhjendatud.
- 14 LM esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse osas, milles kinnitati CPASi selliste otsuste õiguspärasust, millega lõpetati talle sotsiaalabi andmine alates 11. aprillist 2017.

II. Õiguslik raamistik

1. Belgia õigus

- 15 15. detsembri 1980. aasta seaduse artikli 9ter alusel võib Belgias elav välismaalane, kellel on haigus, mis kujutab tegelikku ohtu tema elule või kehalisele puutumatusse või tegelikku ohtu saada ebainimlikult või alandavalt koheldud, kui tema päritoluriigis või riigis, kus ta elab, ei leidu sobivat ravi, taotleda ministrilt või tema volitatud ametnikult luba Belgia Kuningriigis elamiseks. Tegemist on erandiga üldnormist, mis on sätestatud artiklis 9, mille alusel peab välismaalane taotlema kolmest kuust pikemat elamisluba oma elukoha või välismaal viibimise koha pädevalt Belgia diplomaatiliselt või konsulaaresinduselt.
- 16 8. juuli 1976. aasta konstitutsioonilise seaduse riiklike sotsiaalhoolekandekeskuste kohta (*loi du 8 juillet 1976 organique des centres publics d'action sociale, Moniteur belge, 5.08.1976, lk 9876*, edaspidi „sotsiaalhoolekandekeskuste seadus“) artikli 57 lõige 2 näeb ette, et ebaseaduslik riigis viibimine toob kaasa kõikide sotsiaalhüvitiste lõppemise, välja arvatud vältimatu arstiabi osutamine.
- 17 Cour constitutionnelle (Belgia konstitutsioonikohus) on teinud oma kohtupraktikas sellest reeglist erandi ebaseaduslikult riigis viibiva välismaalase puhul, kes tõendab, et tal on meditsiinilistel põhjustel absoluutselt võimatu täita korraldust lahkuda riigi territooriumilt.
- 18 30. juuni 1999. aasta kohtuotsuses 80/99 otsustas Cour d'arbitrage (vahekohus) – nüüd Cour constitutionnelle (konstitutsioonikohus) –, et kõnealune artikli 57 lõige 2 rikub Belgia põhiseaduse artikleid 10 ja 11, juhul kui sotsiaalabi piiramist vaid vältimatu arstiabi andmisega „kohaldatakse isikute suhtes, kellel on meditsiinilistel põhjustel absoluutselt võimatu täita korraldust lahkuda riigi territooriumilt“, kuna „selle alusel koheldakse mõistliku põhjenduseeta samamoodi isikuid, kelle olukord on põhimõtteliselt erinev: isikuid, keda võib välja saata, ja neid, keda meditsiinilistel põhjustel välja saata ei või. Selles suhtes on artikli 57 lõige 2 diskrimineeriv“.

- 19 Cour d'arbitrage (vahekohus) laiendas 21. detsembri 2005. aasta otsusega 194/2005 kõnealuse erandi kohaldamisala ebaseaduslikult riigis viibivatele vanematele, kelle ülalpidamisel on raskelt haige alaealine laps. Kõnealuses kohtuotsuses otsustas nimetatud kohus, et 8. juuli 1976. aasta seaduse artikli 57 lõige 2 rikub põhiseadusest tulenevaid võrdsuse ja diskrimineerimiskeelu põhimõtteid, kuna selle alusel koheldakse „mõistliku põhjenduseeta samamoodi isikuid, kelle olukord on põhimõtteliselt erinev: isikuid, keda võib välja saata, ja neid, keda ei või, kuna nad on sellise alaealise lapse vanemad – ning saavad seda tõendada –, kellel on meditsiinilistel põhjustel absoluutselt võimatu täita korraldust lahkuda riigi territooriumilt, kuna tal on raske puue, mille tõttu vajalikku arstiabi ta ei saaks oma päritoluriigis või mõnes teises riigis, mis on kohustatud ta tagasi võtma, ning kelle õigus perekonnaelu austamisele tuleb säilitada, tagades vanemate viibimise tema juures“. Konstitutsioonikohus tegi selle järelduse eelkõige EIÕK artikli 8 alusel.
- 20 Asja sisuliselt lahendavad kohtud on hiljem väga rikkalikus kohtupraktikas sõnastanud kolm kriteeriumi, mis peavad olema kumulatiivselt täidetud sellise ebaseaduslikult riigis viibiva välismaalase – või tema alaealise lapse – puhul, kes tugineb päritoluriiki tagasipöördumise võimatusel meditsiinilistel põhjustel, ja need on: haiguse raskus, sobiva ravi puudumine päritoluriigis ja arstiabi tegelik kättesaamatus päritoluriigis.

2. Rahvusvaheline õigus ja liidu õigus

- 21 EIÕK artiklis 8 on sätestatud:
- „Õigus era- ja perekonnaelu austamisele
1. Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust.
 2. Ametivõimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.“
- 22 Euroopa Kohus on otsustanud kohtuotsuses Abdida:
- „Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel artikleid 5 ja 13 ning artikli 14 lõike 1 punkti b tuleb harta artikli 19 lõiget 2 ja artiklit 47 arvestades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusaktid:
- mis ei näe ette võimalust esitada peatava mõjuga kaebus tagasisaatmise otsuse peale kolmanda riigi raskelt haige kodaniku suhtes tehtud otsuse vastu, millega viimasele antakse korraldus riigist lahkuda, kui selle otsuse täitmine võib

kolmanda riigi kodaniku jaoks kaasa tuua tõsise ohu, et tema tervises seisund halveneb oluliselt ja pöördumatult, ja

- mis ei näe ette raskelt haige kolmanda riigi kodaniku põhivajaduste katmist niivõrd, kui see on võimalik, et esmaabi ja haiguste põhiravi saaks ka tegelikult osutada ajavahemikul, mille jooksul asjassepuutuv liikmesriik peab nimetatud kolmanda riigi kodaniku väljasaatmise edasi lükkama, kuna viimane on esitanud kaebuse tema suhtes tehtud otsuse peale.“

- 23 Apellatsioonkaebuse esitaja tugineb samuti Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 19 lõikele 2, artiklile 47 ning artiklitele 7 ja [21] ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT 2008, L 348, lk 98) artiklitele 5 ja 13 ning artikli 14 lõike 1 punktile b.

III. Põhikohtuasja ese ja poolte seisukohad

- 24 Apellatsioonkaebuse esitaja lähtub tõdemusest, et tribunal du travail (töökohus) kohaldas õiguspäraselt kohtuotsuse Abdida järeldusi, selleks et määrata tema tütrele sotsiaaltoetus, arvestades tema poolt ajal, mil tütar oli veel alaealine, CCE-le esitatud kaebuse peatavat toimet, mis tuleneb kaebuses tütre tervises seisundi kohta esitatud põhjendavast väitest.
- 25 Ta leiab, et tema tütre rängad terviseprobleemid takistavad mitte üksnes tütre, vaid ka tema enda tagasipöördumist, kuna arstid kinnitavad, et R-i puude ulatuse tõttu on isa viibimine tütre juures hädavajalik, mistõttu ta ei saa täita korraldust riigi territooriumilt lahkuda.
- 26 Ta väidab, et riigi territooriumilt lahkumise korralduse täitmine rikuks põhjendamatult õigust era- ja perekonnaelu austamisele, mille talle tagab EIÕK artikkel 8.
- 27 Arvestades seda *force majeure*'iga seotud olukorda, mis muudab tema jaoks materiaalselt ja moraalselt võimatuks riigi territooriumilt lahkuda, tuleb tema arvates jätta kohaldamata 8. juuli 1976. aasta seaduse artikli 57 lõige 2. Lisaks meenutab ta, et CPAS ei ole vastu vaieldud temast ja tütrest koosneva perekonna abivajadusele, rahuldades nende sotsiaaltoetuse taotluse üksi elavale isikule kohaldatava määraga. Kuid isa ja tütre kulud on jäänud samaks (üür, kommunaalkulud, ravimid ja ravikulud jms), samas kui nende sissetulek vähenes 25% võrreldes ajaga, mil LM sai sotsiaaltoetust leibkonna määraga.
- 28 Seetõttu palub LM cour du travail de Liège'il (Liège'i kõrgem töökohus) kohustada CPASi määrama talle alates 11. aprillist 2017 sotsiaaltoetuse leibkonna määraga või teise võimalusena koos elavate isikute määraga.

- 29 CPAS vaidleb kõigepealt vastu LM-i poolt CCE-le esitatud kaebuse peatavale toimele.
- 30 Seejärel leiab CPAS, et asjaomasele isikule sotsiaaltoetuse määramisest keeldumine ei tähenda tema era- ja perekonnaelu mitteaustamist, kuna ühelt poolt viibivad isa ja tütar mõlemad riigis ebaseaduslikult ning teiselt poolt ei takista LM-ilt sotsiaaltoetuse ära võtmine tal kuidagi elada koos oma täiskasvanud tütrega ning osutada talle abi, mida ta tervises seisundi tõttu vajab.
- 31 Lisaks ei saa nõustuda, et LM-il on meditsiinilistel põhjustel võimatu päritoluriiki tagasi pöörduda, kuna temal isiklikult ei ole terviseprobleeme ning tema tütre tervislik seisund – mille raskusele CPAS vastu ei vaidle – ei ole *force majeure*, millele ta tugineb, et välistada 8. juuli 1976. aasta seaduse artikli 57 lõike 2 kohaldamine.
- 32 Lõpuks vaidleb CPAS vastu abivajadusele, kuna LM ei ole väidetavalt tõendanud, et sotsiaaltoetusest, mis on määratud tema tütrele ja millele lisandub puudega seotud perehüvitis, ei piisa kahe asjaomase isiku kõikide vajaduste rahuldamiseks.
- 33 Seega palub CPAS jätta vaidlustatud otsus muutmata.

IV. Kõrgema töökohtu hinnang

- 34 Kõrgem töökoht leiab, et kohtuvaidluse ese ei ole kindlaks määrata, kas täisealiseks saanud R vastab meditsiinilistel põhjustel päritoluriiki tagasipöördumise võimatuse kriteeriumidele, kuna see on juba tuvastatud. Vaatamata sellele, et ta viibib Belgia territooriumil ebaseaduslikult, maksab CPAS talle sotsiaaltoetust tema raske haiguse tõttu, mis teda juba aastaid jälgivate arstide üksmeelse arvamuse kohaselt nõuab asjakohast arstiabi, mida ta Kongo tervishoiusüsteemi viletsat olukorda arvestades võib saada vaid Belgias.
- 35 Kohtuvaidluse ese on niisiis kindlaks määrata, kas LM-i viibimine oma tütre juures, mida arstid peavad hädavajalikuks, võib õigusliku käsitluse kohaselt kaasa tuua tagajärje, et tema suhtes ei kohaldata 8. juuli 1976. aasta seaduse artikli 57 lõiget 2, nii et juhul kui abivajadus on tõendatud, võidakse talle määrata sotsiaaltoetus lisaks toetusele, mida makstakse tema tütrele.

1. Vahetegu päritoluriiki tagasipöördumise absoluutsel võimatusel meditsiiniliste põhjuste tõttu ja riigis viibimise meditsiinilistel põhjustel seadustamise vahel

- 36 Kõrgem töökohtus tuleb meelde, et on oluline teha vahet ühelt poolt päritoluriiki tagasipöördumise absoluutsel võimatusel meditsiiniliste põhjuste tõttu ja teiselt poolt kohtuotsuses Abdida kehtestatud kriteeriumide vahel, millest sõltub artikli 9ter alusel esitatud taotluse tagasilükkamise otsuse peale esitatud tühistamiskaebuse ja täitmise peatamise taotluse peatav toime.

- 37 See erinevus on juba välja toodud cour du travail de Bruxelles'i (Brüsseli kõrgem töökohus) 13. mai 2015. aasta otsuses, milles nimetatud kohus otsustas, et tagasipöördumise võimatus meditsiinilistel põhjustel on mõiste, mis on sõltumatu mõistest, mis on asjakohane artikli 9ter alusel esitatud taotluse puhul. See järelduse põhineb järgmistel kaalutlustel:
- Selleks et järeldada oma otsuses nr 80/99, et rikutud on põhiseaduse artikleid 10 ja 11, ei viidanud Cour constitutionnelle (konstitutsioonikohus) EIÖK artiklile 3 ega EIK 2. mai 1997. aasta otsusele D. vs. Ühendkuningriik (CE:ECHR:1997:0502JUD003024096). Sama kehtib ka tema kohtuotsuse nr 194/2005 puhul.
 - Viimases kohtuotsuses peab Cour constitutionnelle (konstitutsioonikohus) tagasipöördumise takistuseks seda, et „päritoluriigis puudub asjakohane arstiabi“, samas kui EIK sedastab, et „asjaolu, et osalisriigist väljasaatmise korral võib taotleja olukord oluliselt halveneda ja eelkõige tema oodatav eluiga oluliselt lüheneda, ei ole iseenesest piisav, et seda käsitada [EIÖK] artikli 3 rikkumisena“ (EIK 27. mai 2008. aasta otsus N. vs. Ühendkuningriik, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505, § 42, edaspidi „EIK otsus N. vs. Ühendkuningriik“), ning selle kohtupraktika juurde on EIK ka hiljem tagasi pöördunud, vt allpool.
 - Selline sotsiaalabi, mida antakse juhul, kui tagasipöördumine on meditsiinilistel põhjustel võimatu, rajaneb samal alusel nagu sotsiaalabi, mida antakse välismaalasele, kes tema tahtest olenematutel, kuid mittemeditsiinilistel põhjustel ei saa oma päritoluriiki tagasi pöörduda (näiteks juhul, kui asjaomane riik keeldub väljastamast vajalikke dokumente). Niisiis on tagasipöördumise võimatus sotsiaalabi määramisel iseenesest otsustav, mitte üksnes meditsiinilised asjaolud, mis on selle võimatuse põhjuseks.
 - Niisiis ei ole riigis viibimise tingimuste läbivaatamist iseloomustaval eriti piiraval formalismil kohta sotsiaalabi taotluse läbivaatamise juures.
- 38 Kõrgem töökohus järeldab sellest, et apellatsioonkaebuse esitaja argumente tuleb analüüsida, tehes rangelt vahet ühelt poolt kriteeriumide vahel, mis peavad olema täidetud selleks, et saaks tunnistada sellise *force majeure*'i olemasolu, mis muudab võimatuks riigi territooriumilt lahkumise korralduse täitmise, ja teiselt poolt oluliselt piiravamate kriteeriumide vahel, mis on seotud ohuga, et riigis ebaseaduslikult viibiva välismaalase terviseseisund halveneb oluliselt ja pöördumatult, ja mis peavad olema täidetud, et tunnistada artikli 9ter alusel esitatud taotluse tagasilükkamise otsuse peale esitatud tühistamiskaebuse ja täitmise peatamise taotluse peatavat toimet.

2. Prokuratuuri seisukoht

- 39 Oma kirjalikes seisukohtades rõhutab prokuratuur R-i haiguse raskust ning tema sõltuvust abist. Prokuratuur nendib, et R-i isa LM, kellega ta elab koos alates

nende saabumisest Belgiasse, on tütre ainus toetaja, kes aitab tal vastu pidada katsumustele – korduvatele kriisidele ja haiglasviibimistele –, järgida hoolikalt raviplaani, võtta vastu raviga seotud otsuseid ning valmistuda keeruliseks operatsiooniks, mis tuleb varsti kindlasti teostada ning mille käigus võib olukord kujuneda eluohtlikuks. Küsimus seisneb niisiis selles, kas LM-i tütre juures viibimise vajadus, millele ei ole vastu vaieldud, paneb ta olukorda, kus tal on võimatu täita riigi territooriumilt lahkumise korraldust.

- 40 Prokuratuur läheneb niisiis vaidlusele EIÕK artikli 8 vaatenurgast ning analüüsib, kuidas EIK on seda kohaldanud era- ja perekonnaelu suhetele vanemate ja nende täisealiste laste vahel või täisealiste vendade-õdede vahel. Prokuratuur leiab, et käesoleval juhul on tuvastatud „täisealise lapse, R-i, sõltuvus oma isast määral, mis ületab tavalised emotsionaalsed sidemed, mis [prokuratuuri arvates] on terviseseisundi tõttu enesestmõistetav“.
- 41 Prokuratuur soovib kõrgemal töökohtul esitada Euroopa Kohtule eelotsuseküsimuse direktiivi 2008/115 sätete tõlgendamise kohta koostoimes harta artiklitega 7 ja [21], milles on vastavalt ette nähtud era- ja perekonnaelu austamine ning vanuse alusel diskrimineerimise keeld.
- 42 Kõrgem töökohus nõustub prokuratuuri arvamusega ning leiab, et olenemata sellest, milline on õigus, millele apellatsioonkaebuse esitaja tugineb – tagasipöördumise võimatus *force majeure*'i tõttu või kohtuotsuses Abdida käsitletud peatav toime – tuleb seda analüüsida, võttes arvesse õigust era- ja perekonnaelule.

2. Analüüs era- ja perekonnaelu austamise õiguse alusel

- 43 EIK praktikas on sedastatud järgmised põhimõtted.
- 44 Suhe lapse ja tema vanemate vahel on täieõiguslik „perekonnaelu“ ning seega kaitseb seda artikkel 8 (vt paljude kohtuotsuste hulgast EIK 21. detsembri 2001. aasta otsus *Şen vs. Madalmaad*, CE:ECHR:2001:1221JUD003146596; EIK 19. veebruari 1996. aasta otsus *Gül vs. Šveits*, CE:ECHR:1996:0219JUD002321894, ja EIK 28. novembri 1996. aasta otsus *Ahmut vs. Madalmaad*, CE:ECHR:1996:1128JUD002170293).
- 45 Selle sättega püütakse peamiselt kaitsta üksikisikuid avaliku võimu meelevaldse sekkumise eest. Ka võib see tekitada otseseid kohustusi osalisriikidele, et tagada tõhus perekonnaelu kaitse. Sekkumise puhul selle õiguse kasutamisse toimub proportsionaalsuse kontroll, mille käigus kaalutakse riigi seadusandja kehtestatud immigratsioonipoliitika järgimist ning asjaomaste isikute õiguse era- ja perekonnaelu austamisele rikkumise raskust. Kohus peab konkreetselt hindama, kas riik tegutses oma kaalutusõigust kasutades kooskõlas artikliga 8, võttes arvesse asjakohast tasakaalu üksikisiku ja kogu ühiskonna konkureerivate huvide vahel.

- 46 Perekondlik suhe peab olema tegelik. EIK analüüsib asjaolude põhjal nimetatud suhte olemust ja tugevust. Kõrgem töökohus nendib, et käesoleval juhul ei ole LM-i ja tema tütre R-i vaheliste tugevate peresidemete olemasolule vastu vaieldud ning seega on esimene tingimus *prima facie* täidetud.
- 47 Küsimus, mis puudutab perekonnaelu kaitset vanema ja tema täiskasvanud lapse puhul, on delikaatsem. EIK on juba ammu tunnistanud, et õigus perekonnaelule ei piirdu üksnes suhetega vanemate ja laste vahel, ning on laiendanud seda mõistet tuumikperekonnast kaugemale, nii et see hõlmab ka suhteid lähisugulaste vahel ja eelkõige vanavanemate ja lapselaste vahel, kui need suhted on tõelised, toimivad ja tugevad (vt eelkõige EIK 13. juuni 1979. aasta otsus *Marckx vs. Belgia*, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374 ja EIK 9. juuni 1998. aasta otsus *Bronda vs. Itaalia*, CE:ECHR:1998:0609JUD002243093).
- 48 EIK on koostanud juhise „Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights“ (https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ENG.pdf) (edaspidi „EIK juhis“). EIK juhise punkti 329 kohaselt „immigratsiooni valdkonnas ei ole perekonnaelu vanemate ja täiskasvanud laste vahel, välja arvatud juhul, kui tõendatakse täiendavate sõltuvuse tegurite olemasolu lisaks tavapärastele emotsionaalsetele sidemetele“; punktis 313 on täpsustatud, et „[EIK] on oma hiljutises kohtupraktikas otsustanud, et täiskasvanute perekondlikud suhted nende vanematega või õdede-vendadega on vähem kaitstud, välja arvatud juhul, kui tõendatakse täiendavate sõltuvuse tegurite olemasolu lisaks tavapärastele emotsionaalsetele sidemetele“.
- 49 Kohtuasjades, mis käsitlevad noori täiskasvanuid, kes ei ole veel ise perekonda loonud, on EIK ka tunnistanud, et nende suhteid vanematega ja teiste lähisugulastega tuleb analüüsida perekonnaeluna. Enamik neist kohtuasjadest puudutab kuritegusid toime pannud välismaalaste väljasaatmist, kuid põhimõtted, mis EIK on sedastanud, on seda huvipakkuvad, kuna need peaksid *a fortiori* olema kohaldatavad ka haigetele välismaalastele, kes, nagu käesoleval juhul, ei ole ühtegi kuritegu toime pannud. Näiteks 23. juuni 2008. aasta otsuse *Maslov vs. Austria* (CE:ECHR:2008:0623JUD000163803) punktis 62 rõhutas EIK: „Kaebuse esitaja oli riigis viibimise keelu kehtestamise ajal alaealine. Ta sai täisealiseks 2002. aasta novembris, kui meede jõustus pärast Cour constitutionnelle'i (konstitutsioonikohus) otsuse kuulutamist, kuid ta elas veel vanemate juures. Igal juhul on EIK teatavates kohtuasjades, mis käsitlevad noori täiskasvanuid, kes ei ole veel ise perekonda loonud, tunnistanud, et nende suhteid vanematega ja teiste lähisugulastega tuleb analüüsida „perekonnaeluna““.
- 50 EIK on isegi tunnistanud EIÕK artiklis 8 ette nähtud kaitset õigustava perekondliku suhte olemasolu olukordades, kus see suhe oli alles algusjärgus või selle olemasolu olid tugevalt häirunud asjaomase perekonna elu konkreetsetes asjaolud, rõhutades, et „kus perekondliku suhte olemasolu on tõendatud, peab riik põhimõtteliselt tegutsema nii, et sellel suhtel oleks võimalik areneda ja saavutada selline tase, mis taasühendaks vanema ja lapse“ (EIK 26. veebruari 2002. aasta otsus *Kutzner vs. Saksamaa*, CE:ECHR:2002:0226JUD004654499). *A contrario*

tuleks seda otsest kohustust kohaldada seda enam, kui tegemist on tugevalt välja kujunenud perekondlike suhetega.

- 51 EIK juhendi punktis 332 viidatakse EIK 13. detsembri 2016. aasta otsusele Paposhvili *vs.* Belgia, CE:ECHR:2016:1213JUD 004173810 (edaspidi „kohtuotsus Paposhvili“), milles EIK vaatas uuesti üle oma kohtupraktika kohtuasjas N. *vs.* Ühendkuningriik. Kohtuotsuse Paposhvili punktis 183 täpsustab EIK, et „teiste väga erandlike juhtumitena“, mis võivad tekitada probleeme seoses artikliga 3 kohtuotsuse N. *vs.* Ühendkuningriik tähenduses, tuleb mõista juhtumeid, kui välja saadetakse raskelt haige isik ja mille puhul on tõsiselt alust arvata, et ehkki asjaomast isikut ei ähvarda otseselt oht kohe surra, ähvardab teda siiski sihtriigis sobiva ravi puudumise tõttu või ravile juurdepääsu puudumise tõttu tegelik oht, et tema tervises seisund halveneb oluliselt, kiiresti ja pöördumatult, mis toob kaasa ränki kannatusi või oodatava eluea olulise lühenemise. EIK täpsustab, et selliste juhtumite puhul on suurem vajadus kohaldada EIÕK artiklit 3 kohtuasjadele, milles käsitletakse raskelt haigete välismaalaste väljasaatmist.
- 52 Cour du travail de Liège (Liège'i kõrgem töökohus) märgib, et tüsistused, mis järgneksid R-i ravi katkestamisele, tunduvad täielikult vastavat kohtuotsuses Paposhvili määratletud raskusastmele.
- 53 Teiselt poolt on LM-i füüsiline viibimine oma täisealise tütre kõrval, võttes arvesse tütre eriti haavatavat olukorda, mis on seotud tema haiguse raskusega, sama hädavajalik nagu siis, kui tütar oli alaealine.
- 54 CPAS väidab sellega seoses küll õigesti, et LM-ile sotsiaaltoetuse määramisest keeldumine ei riku sellisena tema õigust era- ja perekonnaelule, kuna see rikkumine ei tulene otseselt sotsiaaltoetuse puudumisest, vaid asjaomasele isikule tehtud ettekirjutusest riigi territooriumilt lahkuda, juhul, kui välismaalaste amet peaks selle täide viima, ent ei saa nõustuda CPASi väitega, et „otsus, k.a selle peale esitatud kaebus, ei takista kaebuse esitajal *de facto* jätkamast kooselu tütrega ja teda igapäevaselt aitamast“.
- 55 Küsimust, mis puudutab selliste rahaliste vahendite olemasolu, mis on hädavajalikud, et asjaomane isik saaks jätkuvalt oma täiskasvanud tüdruku toetada ja füüsiliselt tema juures olla, ei saa ignoreerida. LM, kes on veel tööeas, ei pääse tööturule, kuna ta viibib riigis ebaseaduslikult, ning seetõttu puuduvad tal oma rahalised vahendid.

V. Cour du travail de Liège'i (Liège'i kõrgem töökohus) otsused

- 56 Küsimuse juriidiline keerukus, mis on tingitud asjaomase isiku tütre täisealisusest, õigustab seda, et cour du travail de Liège (Liège'i kõrgem töökohus) esitab Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotluse. Teiseks esitab cour du travail de Liège (Liège'i kõrgem töökohus) Cour constitutionnelle'ile (konstitutsioonikohus) eelotsusetaotluse, mis käsitleb järgmiste põhiseaduse sätete võimalikku rikkumist: võrdsust seaduse ees, diskrimineerimiskeeldu, era- ja perekonnaelu austamist ning

õigust inimväärsele elule puudutava sätteid. Lõpuks avab cour du travail de Liège (Liège'i kõrgem töökohus) uuesti kohtuvaidluse suulise osa, et võimaldada pooltel esitada oma seisukohad abivajaduse kohta.

VI. Euroopa Liidu Kohtusse pöördumine

57 Cour du travail de Liège (Liège'i kõrgem töökohus, Belgia) palub Euroopa Kohtul teha eelotsuse järgmise küsimuse kohta:

„Kas Belgia 8. juuli 1976. aasta konstitutsioonilise seaduse riiklike sotsiaalhoolekandekeskuste kohta (loi du 8 juillet 1976 organique des centres publics d'action sociale) artikli 57 lõike 2 esimese lõigu punkt 1 on vastuolus direktiivi 2008/115/EÜ artiklitega 5 ja 13, arvestades Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 19 lõiget 2 ja artiklit 47, nimetatud direktiivi artikli 14 lõike 1 punkti b ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikleid 7 ja [21], nii nagu neid on tõlgendatud Euroopa Liidu Kohtu 18. detsembri 2014. aasta kohtuotsuses Abdida (C-562/13):

- *primo*, kuna selle alusel jäetakse kolmanda riigi kodanikust välismaalane, kes viibib liikmesriigi territooriumil ebaseaduslikult, ilma tema põhivajaduste katmisest niivõrd, kui see on võimalik, ajal, mil menetletakse tühistamiskaebust ja täitmise peatamise taotlust, mille ta esitas enda nimel ja oma sel hetkel alaealise lapse esindajana otsuse peale, millega tehakse neile ettekirjutus lahkuda liikmesriigi territooriumilt,
- samas kui, *secundo*, ühelt poolt põeb kõnealune laps, kes nüüdseks on saanud täisealiseks, rasket haigust ning nimetatud otsuse täideviimise tagajärjel ähvardab teda tõsine oht, et tema tervises seisund halveneb oluliselt ja pöördumatult, ning teiselt poolt peavad arstid hädavajalikuks kõnealuse vanema viibimist oma täisealise lapse juures, tema tervises seisundist tuleneva haavatava olukorra tõttu (korduvad sirprakulise aneemia kriisid ja vajadus operatsiooni järele, et vältida halvatus)?